

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN

GEHEIM

's-Gravenhage, 21 September 1951.

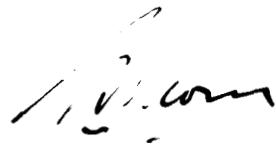
No, 95203-7727 GS/

foto Btz 45400 a.

Ik heb de eer U hierbij te doen toekomen het door alle aanwezigen goedgekeurde verslag van de besprekingen met Prof. Supomo op Woensdag 19 dezer.

De volgende dag is nog van gedachten gewisseld over het uitgeven van een gezamenlijk opgesteld perscommuniqué, dat inmiddels in de dagbladen is verschenen. Hiermede is deze phase van de besprekingen met Indonesië geëindigd.

DE STAATSSECRETARIS VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Zijner Excellentie
de Heer Minister-President
c.c. Alle Ministers

Referentie Act 1

Verslag van de bespreking tussen enkele vertegenwoordigers van de Indonesische en de Nederlandse Regering op Woensdag 19 September 1951.

Aanwezig:

Van Nederlandse zijde

Minister-President Drees
Minister Peters
Staatssecretaris Blom
Staatssecretaris Götzen
De Hoge Commissaris Lamping

Van Indonesische zijde

Prof. Supomo
Mr. Zain
De Wnd. Hoge Commissaris
Djumhana

Secretaris: Drs. J. Middelburg.

Minister-President Drees herinnert er aan, dat het standpunt van de Nederlandse Regering aan de vertegenwoordigers van de Indonesische Regering mondeling is medegedeeld en ook in een nota aan Prof. Supomo is uiteengezet. Hij vraagt tot welke opmerkingen dit aanleiding geeft.

Prof. Supomo deelt mede, dat bij de Indonesische vertegenwoordigers - teneinde ieder misverstand tussen de beide Regeringen te voorkomen - ten aanzien van de volgende punten nog behoefte bestaat aan een nadere precisering van dit standpunt.

1. Spreker is van oordeel, dat als beide Regeringen gemeenschappelijk overleggen om een regeling te ontwerpen voor de vervanging van de Unie, men zal moeten uitgaan van hetzelfde uitgangspunt. De Indonesische Regering zou niet kunnen instemmen met een hernieuwd onderzoek of de Unie als Unie niet zou kunnen worden gehandhaafd. Bovendien zou geen enkele partij in Indonesië bereid zijn om de handhaving van de Unie te ondersteunen. Spreker zou willen vragen of het antwoord van de Nederlandse Regering, dat zij niet bij voorbaat kan instemmen met opheffing der Unie, doch daarover eerst kan oordelen indien volledig kan worden overzien welke regeling van samenwerking daarvoor in de plaats zou treden, zo kan worden geïnterpreteerd, dat de Nederlandse Regering zal instemmen met een vervanging van de Unie, indien de nieuwe verbindingen tussen de landen voor beide partijen aanvaardbaar zijn.

2. Spreker zou voorts gaarne vernemen, welke de criteria aan Nederlandse zijde zouden zijn voor de nieuwe verdragsverhouding.

3. Wat betreft het voorstel om door informele gedachtenwisseling te toetsen of een voor beide landen bevredigende uitkomst kan worden bereikt, merkt spreker op, dat het opnieuw houden van informele polsingen, zoals thans zijn gehouden, in Indonesië als een politiek van uitstel (delay policy) zou kunnen worden gezien. Minister Stikker heeft in San Francisco het standpunt ingenomen, dat het houden van een conferentie nog vóór 1952 bezwaarlijk is met het oog op de verkiezingen in Nederland. In de nota wordt hierover niets medegedeeld, daarom zou spreker op dit punt nog gaarne nadere inlichtingen hebben, aangezien het voor Indonesië van belang zal zijn, dat men niet de indruk krijgt, dat de Nederlandse Regering een uitstel-politiek voert. Men zou anders in Indonesië van oordeel kunnen zijn, dat zijn zending mislukt is.

Het denkbeeld, dat op een der vorige besprekingen naar voren werd gebracht, dat elk der Regeringen dadelijk een werkcommissie instelt om concrete ontwerpregelingen voor te bereiden, die in de plaats van de Unie zouden komen en dat de Indonesische en Nederlandse werkcommissies met elkaar in overleg treden, vindt bij spreker instemming.

Vervolgens deelt spreker mede, dat het niet in de bedoeling van de Indonesische Regering ligt om eenmaal aanvaarde financiële verplichtingen niet na te komen. In een vorige bespreking is het punt van de pensioenbetaling slechts terloops aangeraakt, doch Prof. Supomo erkent, dat dit op een geheel ander vlak ligt.

Spreker zal voorts het punt van de voorkeursbehandeling onder de aandacht van de Indonesische Regering brengen.

a. Minister-President Drees stelt het ook op prijs de vraagpunten nog eens open te bespreken. Wat de eerste kwestie inzake het aanvaarden van eenzelfde uitgangspunt voor verder overleg betreft, merkt spreker op, dat het ook mogelijk is dat de beide Regeringen van een verschillend uitgangspunt uitgaan en tenslotte toch tot eenzelfde resultaat komen. Van zich zelf uit ziet Nederland geen reden om tot een vervanging van de Unie over te gaan. In verschillende opzichten heeft de Unie in de afgelopen jaren goed gefunctioneerd. Zo hebben bv. de Ministersconferenties goed gewerkt. Daartegenover wordt in Nederland wel begrepen, dat de Unie alleen waarde heeft als ook Indonesië samenwerking in deze vorm levende werkelijkheid wil doen zijn. Een weigering van Indonesische zijde om de bestaande regeling van de Unie na te leven, zou hier te lande echter de vraag doen rijzen, welke waarde men aan een nieuwe overeenkomst moet hechten, die in de plaats van de Unie zou komen.

De Nederlandse Regering heeft er bezwaar tegen te verklaren, dat zij accoord gaat met de opheffing van de Unie als eerst daarna zal worden nagegaan wat er voor in de plaats komt. Onderstel dat geen voor Nederland aanvaardbare oplossing zou worden bereikt, dan zou de Nederlandse Regering de Unie willen handhaven, ook al zou het haar duidelijk zijn, dat de waarde van de Unie in dat geval slechts gering zou zijn. De bereidverklaring van de Nederlandse Regering om te onderzoeken, welke overeenkomst ter vervanging van de Unie voor beide partijen aanvaardbaar zou zijn, sluit echter in zich, dat bij een bevredigende uitkomst van dit onderzoek de Nederlandse Regering bereid zal zijn mede te werken om de Unie te vervangen. Anders zou de Nederlandse Regering ook niet aan het overleg beginnen.

Minister Peters herinnert er aan bij de behandeling van de begroting in het parlement te hebben gezegd, dat de Unie voor Nederland weinig waarde heeft als Indonesië niet bereid is het Uniestatuut na te komen. Nederland kan echter niet a priori verklaren, dat het met opheffing van de Unie instemt en dat het medewerking kan verlenen aan de vervanging van de Unie door een andere vorm van samenwerking. Dat hangt af van wat in plaats daarvan zou komen.

Mr. Zain merkt op, dat in Indonesië duidelijk moet kunnen worden gemaakt, dat men bij de Nederlandse Regering begrip heeft ontmoet om tot een oplossing van de onderhavige kwestie te komen.

Prof. Supomo stelt de vraag of in het Indonesische parlement kan worden medegedeeld, dat de Nederlandse Regering bereid is de Unie te vervangen als de regeling, die tot stand komt, voor beide partijen aanvaardbaar is.

Minister-President Drees acht het wenselijk de mededeling zodanig te formuleren, dat hieruit geen misverstand kan voortvloeien. Spreker stelt voor dit nog nader aan de hand van de notulen van de bespreking te doen. Aldus wordt besloten.

b. Minister-President Drees deelt in antwoord op de vraag van Prof. Supomo betreffende de criteria voor een nieuwe verdragsverhouding mede, dat de Nederlandse Regering haar standpunt hieromtrent nog weinig geconcretiseerd heeft, aangezien enerzijds is afgewacht wat bij de onderhavige bespreking ter tafel zou komen en anderzijds dit ogenblik minder geschikt hiervoor is in verband met de afwezigheid van vijf Ministers. De Regering stelt zich echter voor hierover zo spoedig mogelijk zich te beraden. De gedachten gaan uit naar een blijvende speciale samenwerking tussen de beide landen, die iets anders is dan een vriendschapsverdrag, dat met vele landen gesloten kan worden. Hierbij zullen bepaalde organen moeten worden ingesteld, die het overleg tussen beide landen kunnen verzorgen (zoals dit ook in de Unie het geval is) en die beantwoorden aan de contacten, die nog tussen Indonesië en Nederland bestaan als gevolg van een ontwikkeling van eeuwen. In verband met de specifieke verhouding tussen beide landen, schenkt spreker ook aandacht aan de handhaving van de mogelijkheid voor wederzijdse voorkeursbehandeling, zonder dat een beroep op een meestbegunstigingsclausule kan worden gedaan door andere landen.

Prof. Supomo stipuleert, dat indien/^{er}voorzover in de praktijk daartoe aanleiding bestaat dit in ieder geval tot beider voordeel moet strekken. De Heer Lamping vestigt er in dit verband de aandacht op, dat de voorkeursbehandeling niet alleen ten gunste van Nederland werkt en wijst hierbij o.a. op de instelling van de Militaire Missie en op de plaatsing van adelborsten en cadetten in Nederland.

Mr. Zain heeft begrepen, dat gedacht wordt aan een volkenrechtelijk verdrag, waarbij bepaalde organen worden ingesteld. Spreker informeert of ten aanzien van deze organen reeds ervaringen met Benelux bestaan en of deze bijzondere verhouding mogelijk is zonder dat met andere mogendheden moeilijkheden worden ondervonden. Minister-President Drees antwoordt, dat met België, dat sinds 120 jaar los staat van Nederland en volkomen soeverein is en met Luxemburg een bijzondere verhouding bestaat, die samenhangt niet alleen met het nabuurschap en de overeenkomstige positie van deze landen in de wereld, doch ook met de nauwe betrekkingen op economisch, financieel en sociaal gebied. Overeenkomstige overwegingen gelden, zij het natuurlijk op andere wijze, voor de verhouding tussen Indonesië en Nederland, die zeer lange tijd nauw aan elkaar verbonden zijn geweest. Bovendien zullen nog gedurende een aantal jaren velerlei afwikkelingskwesties moeten worden geregeld. Hoewel de bijzondere verhouding tussen Nederland en België in Benelux wel eens in internationale organen ter sprake wordt gebracht (bijv. in organen van de Europese Betalings-Unie), wordt deze toch door de andere mogendheden algemeen aanvaard. De Heer Lamping voegt hieraan toe, dat Engeland in de Commonwealth ook een bijzondere positie inneemt. Mr. Zain merkt op, dat hiertegen ook wel bezwaren worden gemaakt. Minister Peters wijst er op, dat de Amerikanen bijv. ook wel bezwaar maken tegen de voorkeursbehandeling, die andere mogendheden in landen om de Caribische Zee genieten, doch dat Amerika hetzelfde doet ten aanzien van landen als Portorico, Cuba en de Philippijnen.

c. Minister-President Drees bevestigt, dat bij het beginnen van informele voorbereidende besprekingen in een verdergaand stadium men concreter te werk zal moeten gaan dan het informele polsen, dat tot nu toe heeft plaats gehad. Men zal dan overen weer moeten toetsen of een voor beide landen bevredigende oplossing kan worden bereikt. Wat betreft het bezwaar tegen de vaststelling van een tijdschema en het mogelijke verwijt van het volgen van een tactiek van uitstel, heeft spreker reeds bij het eerste onderhoud met Prof. Supomo gewezen op de moeilijkheden, die aan Nederlandse zijde bestaan. Dezerzijds zou het n.l. bezwaarlijk zijn als zo snel na de afsluiting van de RTC-overeenkomsten en nog in dezelfde parlementaire periode, waarin deze zijn aanvaard, voor een belangrijk deel dezelfde Ministers een wijziging van het Uniestatuut zouden moeten voorstellen, terwijl de Nederlandse Grondwet nog handelt over de Unie als resultaat van het gepleegde overleg. Als men ten aanzien van de vervanging van de Unie ou overhaasten, bestaat de kans, dat men juist het tegendeel bereikt wat betreft de handhaving van de goede verhoudingen tussen beide landen. Spreker acht het uitgesloten, dat een andere regeling ter vervanging van de Unie voor 1 Januari 1952 tot stand zou kunnen komen en ook door de beide Kamers zou zijn aanvaard. Indien mogelijk zal de bekrachtiging van een nieuwe regeling in de loop van 1952 moeten plaatsvinden nadat ook de Nederlandse Grondwet, wat toch reeds de bedoeling is, zal zijn aangepast bij het feit, dat zij geen bron meer is voor de regeling van de verhouding tot het souverain geworden Indonesië. Voor de Nederlandse Regering hebben de overwegingen een geheel ander karakter dan een uitstel-tactiek. Hoewel het dus van belang is, dat de Nederlandse beslissing, indien enigszins mogelijk na de Grondwetsherziening zal vallen, heeft de Nederlandse Regering niettemin de bedoeling met het nader overleg niet te lang te wachten. Van Indonesische zijde is gevraagd een speciale conferentie van Ministers te beleggen, doch het is ook denkbaar, dat dit overleg langs diplomatieke kanalen plaatsvindt. Nadat Minister Stikker in begin October zal zijn teruggekeerd, zal de Nederlandse Regering in de loop van October haar gedachten nader precisieren. Spreker heeft dan de aanvankelijke gedachte, dat zo spoedig mogelijk daarop besprekingen in Djakarta kunnen worden gevoerd door de Nederlandse Hoge Commissaris, bijgestaan door enkele andere vertegenwoordigers uit Nederland, die ook hier te lande de besprekingen hebben meegemaakt. Ten aanzien van dit verder overleg is het van belang, dat de vertegenwoordigers van beide landen zich niet te veel vooraf vastleggen op bepaalde stukken, aangezien dat in beide landen het zoeken van een overeenstemming zou kunnen bemoeilijken.

d. Staatssecretaris Blom geeft vervolgens nog een toelichting bij het punt in de nota aan Prof. Supomo, waarin het belang wordt onderstreept, dat ook in Indonesië blijk wordt gegeven van de goede gezindheid ten aanzien van Nederland.

Prof. Supomo verwacht, dat als men bij terugkeer naar Indonesië de indruk heeft van de gunstige gezindheid van de Nederlandse Regering om meet te gaan met een vervanging van de Unie, dan ook een basis is geschapen voor de Indonesische Regering om de aanvallen van de oppositie op Nederland tegen te gaan. Mr. Zain is van oordeel, dat een gunstiger resultaat kan worden bereikt, als een desbetreffende passage niet in de nota zou staan. Staatssecretaris Blom merkt op, dat het onderhavige stuk geen nota aan de Indonesische Regering is, doch de neerslag van de mondelinge besprekingen. Minister-President Brees duidt het stuk aan als een moment in de gedachtewisseling.

De heer Lamping wijst er op, dat de stemming in Indonesië gunstig kan worden beïnvloed als de Indonesische Regering in het parlement ook zou wijzen op de moeilijkheden, die in Nederland ter zake van de vervanging van de Unie bestaan. Het zou dan gunstig zijn als ook vertegenwoordigers van de grote Partijen zouden tonen dit te begrijpen. Staatssecretaris Götzen noemt als ongunstig voorbeeld, dat naar het Wereldtabakcongres dat door 47 landen in Amsterdam wordt gehouden, Indonesië in antwoord op een uitnodiging tot deelneming slechts een waarnemer heeft gezonden.

Prof. Supomo deelt mede, een telegram van Minister Subardjo te hebben ontvangen, waarin deze mededeelt, dat Minister Stikker zich bereid heeft verklaard een bezoek aan Indonesië te brengen als dit gunstig kan werken met betrekking tot de verhouding tussen beide landen en vooral ook voor het parlement in Indonesië en voor de publieke opinie in Holland. Mr. Zain merkt hierbij op, dat men in het Indonesische parlement geen besef heeft welke moeilijkheden in Nederland ten aanzien van een vervanging van de Unie bestaan. Als men hieromtrent beter wordt ingelicht, zal men zich kunnen realiseren hoe de situatie is.

Prof. Supomo acht een bezoek van Minister Stikker aan Indonesië nuttig als de Indonesiërs de indruk hebben, dat Nederland bereid is over de vervanging van de Unie te gaan spreken; in het andere geval zal dit bezoek niet nuttig zijn.

e. Minister-President Drees merkt vervolgens op, dat het zeer moeilijk zal zijn om een conferentie over de vervanging van de Unie te houden, terwijl niet de normale, in het Uniestatuut voorziene, Ministersconferentie zou kunnen plaatsvinden. Ter voorkoming van de vraag van Nederlandse zijde wat te verwachten is van de nieuwe overeenkomst als Indonesië niet bereid is de nog bestaande overeenkomst na te komen, zou het veel beter zijn als een bespreking van bv. twee Nederlandse Ministers en twee Indonesische Ministers over de lopende zaken zou plaatsvinden.

Prof. Supomo deelt ter correctie van het gestelde op blz. 5 van de nota mede, dat hij weliswaar verwacht, dat de Indonesische Regering geen Unieconferentie zou willen houden, doch dat hij niet gezegd heeft, dat de Indonesische Regering concreet niet bereid is een dergelijke conferentie te houden. Spreker zal de gedachte van Minister-President Drees aan zijn Regering overbrengen. Hij neemt daarbij aan, dat het houden van een dergelijke ministeriële bespreking niet prejudicieert op het nader overleg inzake de vervanging van de Unie. Minister-President Drees antwoordt, dat dit laatste uiteraard niet het geval zal zijn. Men zou dit ministeriële overleg veel beperkter kunnen houden dan bij vorige gelegenheden. Prof. Supomo merkt hierbij op, dat het Uniestatuut voorziet in een samenwerking tussen de beide landen ook buiten de Unie.

f. Staatssecretaris Blom merkt in aansluiting op de bespreking over de voorlichting aan het Indonesische parlement op, dat Mr. Zain bij een vorige bespreking als zijn mening heeft uitgesproken, dat het goed zou zijn als een of enkele vooraanstaande Nederlanders, parlementsleden of anderen contact zouden kunnen opnemen met Indonesische parlementsleden. Minister-President Drees acht het stellig nuttig als een rustig parlementair contact kan worden georganiseerd, waarbij bv. enkele Indonesische parlementsleden zonder bepaalde opdracht naar Nederland zouden komen. Aangezien men aan Nederlandse zijde enigszins huiverig is een uitnodiging daartoe te doen met de mogelijkheid, dat deze niet wordt aanvaard, geeft spreker in overweging, dat nader wordt nagegaan of een dergelijke uitnodiging in Indonesië gunstig zou worden opgevat.

g. Minister-President Drees geeft ten aanzien van de verder te volgen procedure het volgende in overweging. In October zullen de gedachten van Nederlandse zijde nader worden gepreciseerd, waarna dan de Nederlandse Hoge

Commissaris met enkele anderen, die in Nederland de besprekingen hebben bijgewoond, in Indonesië het informele overleg met de Indonesische vertegenwoordigers zullen beginnen om na te gaan of een voor beide Regeringen bevredigende uitkomst kan worden bereikt. Van Nederlandse zijde zal voorts zeer worden toegejuicht, als een beperkte Ministers conferentie ter bespreking van de lopende zaken wordt gehouden, waarbij desgewenst ook informeel overleg over de Indonesische wens tot vervanging van de Unie zal kunnen plaatsvinden.

Het verslag van deze besprekingen zal aan alle aanwezigen worden toegezonden, waarna nog enig nader overleg mogelijk zal zijn.

20 September 1951

De Secretaris

M/2 en 4